

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Lvtheri Piae Ac Doctae Operationes In Dvas Psalmorvm Decades

Luther, Martin

Basileae

VD16 L 5540

Quoniam non deus uolens iniquitatem tu es: Neque habitabit iuxta te
malignus, neque permanebunt iniusti ante oculos tuos. Odisti o[mn]es
q[ui] opera[n]ttur iniq[ui]tatem, p[er]des o[mn]es qui ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-37005

Secundum uerbum uidebo, absolutum est, pro eo quod est, Ero uidens, id est, illuminabor, erudiar, speculator fiam, puto, ueritatis & iusticiae. Mich. vii. Educet me in lucem, uidebo iusticiam eius. Neque enim iusticiam dei nouit, nisi quem deus erudierit. Ceteri omnes sunt uaniloqui, quae ex suo capite loquuntur. Ideo Christus dedit Apostolis spiritum sanctum & Ecclesiae, ut loqueretur ipse in nobis, non nos ipsi, hoc est quod hic quaeritur, si astaret hominibus, non uideret sed caecus fieret. Iuxta illud Christi: Caecus caecum ducit. Nunc quia astat, ordinabit se & preparabitur deo, uidebit & illuminabitur.

Quae si cui mane illud mysticum magis placet, quod est initium temporis gratiae, Mysteria lentus sequor, quae cepit Ecclesia astare deo & uidere, non repugno, ego mysteria lentus sequor, tibi litera habere possum, nec hoc refutarim, si quis mane astare & uidere intellegat, seipsum offerre, non in iusticia sacrificiorum, proprijs tantum deo datis gloriari, sed a deo accipiendam iusticiam expectare.

Quoniam non deus uolens iniquitatem tu es: Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniusti ante oculos tuos. Odisti omnes qui operantur iniquitatem, pedes omnium qui loquuntur mendacium. Virum sanguinum & dolosum abominabitur dominus.

Septem nominibus accusat malos magistros & eorum discipulos operarios, tantus illi est zelus pro sincera pietatis uita & doctrina, unde haec uerba in spiritu ac fide audire oportet, sicut omnia uerba dei, nam hijs de quibus hic loquitur, si laruam & faciem rerum spectes, nihil minus erunt, quam quod hic de eis dicitur, adeo uestiuntur uestimentis ouium, & nomine Christi. Denique horum opinio est, ea quae hic de eis dicuntur, ad alios pertinere, quos sibi aduersarios uident, quare nec nomina, nec opera hic descripta agnoscunt, sed potius ita uertunt: Quoniam deus uolens aequitatem nostram tu es, & habitabimus iuxta te benigni, permanebimus iusti ante oculos tuos, & habitabimus iuxta te benigni, permanebimus iusti ante oculos tuos. Amasti nos operantes aequitatem, seruabis loquentes ueritatem, uiros mites & synceros magnipendes. Has enim glorias de seipsis, hijs impijs somniant, contraria, quae hic dicuntur, ablegant ad uere pios, iustos, & amabiles deo. Et haec concertatio durat usque in mundi finem. Sic Esau & Iacob colliduntur in utero Rebecca. Sic duae meretrices coram rege Salomone de uiuo filio contendunt. Haeretici & pseudodidascali semper sibi, Ecclesiae, ueritatis, iusticiae titulum arrogat & uincunt specie & pompa coram hominibus, coram deo uicti. Catholici uero soli habent, & sine pompa uincunt tandem, quia coram deo iusti sunt.

Videamus ergo uocabula septem, iniquitatem, malignus, iniusti, iniquitatis operatores, loquentes mendacium, uirum sanguinum, dolosum. Quibus sex mala praedicat, non uolentem deum, non habitaturos coram deo, non permanentes ante oculos dei, odiendos, perdendos, abominandos.

Primum est iniquitas, pro qua rectius fuisset uersum impietas, ut enim psalmo primo dictum est, רשע Rescha, impietas dicitur, unde consilium impiorum, haec autem est (ut dixi) ipsa incredulitas, peruersa opinio de deo diuinisque uerbis & operibus, & si pulchra specie foris simulat pietatem. Quare deus noster cum sit iustus & rectus non uolet impietatem, id est, non desiderat, non placebit sibi in ea. Est enim hoc loco uerbum חפזת haphetz, a חפז hephetzo, psal. j. uenit, id est,

Id est, uoluntas eius, scilicet in lege domini, seu desiderium, seu concupiscentiam. Et huius uersus sententiam prope exponit psal. l. Qm̄ si uoluisses sacrificium dedissem, utiq; holocaustis nō delectaberis. Cur non uult: cur nō delectauerit quia sacrificium spiritus contribulati (quod est sacrificium pietatis) deest. Ideo adest impietas, quæ facit ut (iuxta Prouer. xv.) sint uictimæ impiorum abominabiles dño. Est ergo sensus: Ideo orabo ad te, ideo peto me exaudias, maxime ideo astabo tibi & uidebo, q̄ sciam tibi prorsus non placere impiorum uera opera, & sacrificia, sicut frustra præsumunt cæci ipsi, & alios secum seducendo, dum operibus & sacrificijs impietatem abscondunt, ne eam agnoscant & humilientur, contenti, ac si omnia bene habeant, q̄ opera fecerint. Hoc modo & Isaias. j. eos arguit: quo mihi multitudinem uictimarum ueststrarum: Et inquit Lauamini, mundi estote, q. d. opera ipsa, donec uos immundi & impij estis, sine fide & spe in misericordia mea (quæ sola iustificat, & impietatem tollit) non possunt placere, quantumuis sint speciosa: Vos in opera intēditis, & sed in faciem iudicatis, atq; ita pij & iusti uidentur uobis: Ego autem in cor uestrum uideo, & scdm̄ ueritatē iudico, atq; ita uos impios inuenio, Sicut & Christus Phariseis dicit: Vos estis, qui iustificatis uos corā hominibus, deus autem non uit corda uestra. Hoc uult hic uersus dicens: Non uolens impietate deus tu es, non falleris operum specie, ut impietatem cordis suscipias, fallunt potius ipsi, qui hac operū larua decepti, impietatem hanc nunq̄ agnoscunt, & dñi se maxime tibi placere putant, minime omnium placent.

Ita & illud: Neq; habitabit iuxta te malignus, heb. מרע, id est, malus uel malum, ut uel impium, uel impietatem referre possit, ubi enim impietas, iniquitas, incredulitas regnat, simul malitia seu malignitas regnat: Deterius enī a gratia bona dei, ad quid ualet, nisi ad malum? Itaq; malignitatem hoc loco, conuenit intelligi ipsam radicem & totum fermentum uetus malitiæ & nequitie, quo inclinati sumus (fidei gratia uacui) in omne facinus ruere, data occasione, sicut Christus ad Apostolos ait: Vos cū sitis mali, nobis bona data dare filijs uestris. Hæc sane malicia pulchre se abscondit sub sanctis & pijs in specie operibus, donec occasione irritata seipsam prodar: Multos uideas mites, humiles, benignos in uerbis & signis & factis, quos si digito tangas, mox crudelissimos & inflatissimos omnia mala facere promptos reddas, qui hodie ciuili titulo honestissimo, passionati uocantur, quod propter speciem bonæ conuersationis malignos non licet appellare, interim secure pereuntes ipsi, & perdetes simul, si quis eorum exemplo securus hanc malignitatem negligat mortificare. Passiones enim malitiæ eiusmodi indicium sunt, deficientis ibi pietatis, (id est, fidei in deum) & regnantis impietatis: Non ergo hijs morabuntur apud deum nec habitabunt iuxta eum.

Tertio, sequuntur iniusti, siue ijdem sine alijs, quos hebræus uocat חוללים holælím, quod proprie eorum est, qui foras erumpunt in opus & præuaricantur & malum faciunt in uerbo & opere (Impietas sane & malignitas frequentius latent, nisi cui lex spiritualis manifestata est, qua se malum cum Apostolo Ro. vij. agnoscit) faciuntq; arborem malam, sed fructus eius proferunt, holælím sequentes malitiā cordis impij sui. De quibus Ecclesiastici. x. In initium uerborum oris eius stultitia, & nouissimū oris illius חוללה holælocha, quod errorem pessimum transfulerunt. Patet ergo adhuc ordo pulcher uerborum, primū, impietas, quæ fit ut, sine gratia dei adiuuante, simus nobis relicti, quam secūda mox sequitur malicia, qua proni sumus facere, quod in nobis est, id est,

In laruas operum.

Malignitas humana.

Passionati.

Uel omne malum. Tertia iniustitia, prauaricatio ipsa fructus huius impietatis & malignitatis. Verum nec hi permanebunt ante oculos tuos, seu ut hebraei habent. Nō stantem holēim in conspectu oculorū tuorum. Est autem uerbum stantem, idē omnino quod psal. ij. in praterito transtulerūt. Astiterunt reges terra: pro assistēt uel stantem, id est (ut absoluti uerbi pateat significatio) assistentiā sui facient: ita hic, non assistent, nō sistent se corā domino, nō appa- rebunt &c. quod tñ q̄ maxime credūt, falsi suis opinionibus & operibus, nec enim se male facere credunt, etiam dum male faciunt.

Quarto, Odisti oēs qui operant iniquitatē. Hanc oratiunculā frequēter in ueteri testamēto legimus: quae per uerbū פאל Paal, qd̄ psal. primo posuimus significare id qd̄ agere uel operari apud nos, & p̄ nomē און Auen, qd̄ uarie & inconstanter transtulimus (ut uidebimus) scribitur. Video autē prophetas praefertim Oseā. x. Velut illudētes pro ביהמלך Bethel, ביהמלך Berhauē, appellare locum in quo Hieroboam primus rex Israel uitulos aureos constituit adorādos, ne populus Israel in Hierusalē immolaturus iret, tandē a se deficeret ad regem Iuda: ut legitur. iij. Regum. xij. Atq; ubi Bethel. i. Domus dei dicendū fuit, Berhauē dicit, qd̄ alij domū Idoli (scilicet, a cōtraria significatione) Rectius autem domū iniquitatis seu idolatriae transferunt: Horum secuti sensum, placet per Auen, iniquitatē & idolatriā intelligere: Idolatriā uero non eā solum, qua Idolis lignis & lapidibus seruitur, sed multo maxime eā, quā Samuel. ij. Regum. xv. magna autoritate contra Saulem diffinit & pronunciat in hunc modum: Nunquid dñs uult holocausta & uictimas & nō potius, ut obediat uoci dñi: Mellior est enī obedientia, q̄ uictimae, & auscultare magis q̄ offerre adipē arietū: qm̄ quasi peccatū arioladi est repugnare, & quasi scelus idolatriae, nolle acquiescere. Hae igitur religio Saulitica, furens inobedientia, peruersa superstitio. Infelix Auen, sicut in scripturis ubiq; acerrime arguit in ueteri test. regnat: se. Ita & hodie nulla pestis arotius bachatur, dū quisq; officio in quod uocatus est, deserto alio & a se inuento studio seruire deo conat. Ita Episcopi qui sunt optimi officio uerbi & curandi populi uel indignissimis & indoctissimis relicto, suis pecunijs, aut adificijs ac redditibus splēdoribusq; suae Ecclesiae augendis incumbūt, obsequiū deo praebere se arbitratēs q̄ sunt inobediētes. Sacerdotes quoq; & religiosi quiq; sanctissimi, q̄ uis pro deo faciūt potius q̄ suū officiū. nā de malis, hic nihil dicimus: Romana curia uero extra hāc etiā aleam posita est. Deniq; latius hae infelicia inobedientiae studia inualuerunt q̄ ullus prosequi possit. In omni enim genere uitae apud Christianos hoc inuenias, q̄ post habita praecceptorū dei obseruantia, in suis traditionibus & opinionibus, deū colūt. Hae est Aue, in q̄, species illa operū qua supra dixi, uelut umbra Belemoth, tegūt impietatē malignitatē & quāuis trāsgressionē. Oino hae uestis luporū & pestilens hypocrisis sincera pietatē & Christianā religionē atrocior uastitate populat q̄ ullus gladius, fames, pestis &c.

Hoc consilio tot traditio- nū pon. pro- dierūt, ne po- pulus ab ipsis deficeret ad euāgelii.

Vide ergo q̄ incendit & propheta aduersus impiam hanc pietatem & irre- ligiosissimam religionem q̄ nullam acrius detestet dicens: Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Omnes, inquit, & odisti, in ceteris non addit omnes: hic ne maledicta superstitione falsi se placere putēt, pronūciat odio dei dignos, & omnes nullo excepto. Nam uere & apud homines displicent, peruersa ista obsequia, quae praetermissa obedientia fiunt. Quis enim ferat ut pastor, cui com- missa sunt oues, ouibus relicto, incipiat domino in cubili ministrare: Et ut erudite habet fabula Aesopi de asino, qui caniculā blanditias imitari uolens, fustibus

In obedientia
sancta impio-
rū latria.

fustibus caesus est, q̄ suū officium deserens, alieno se miscuerit. Hæc eadem
stis facit, ut multos pœniteat sui ordinis, sui status, suæ uocationis, dum in ali-
na officia intētī, uelut meliora, sua fastidiūt, hic e sacerdotio in Carthusiam, de
de hac in illam migrat conditionem, hoc est, iuxta Iob, vj. timent primiti-
ruit super eos nix, Euadunt pluuiā, & cadunt in aquam, sed satis hæc modus
de maxima ista & plurima prauitate, quā deinceps semper appellabimus in-
bedientiā, seu Idolatriā, hoc est, sanctam impiorum latriam, ut quæ non apo-
te dei præcepta uiolet ceu publicani & meretrices, sed per speciem magnorum
operum & eximia pietatis, & ut Bernhar. psal. xc. uocat, per dæmonū mes-
dianum, cum apostolo Paulo, angelum Satanæ, in angelum lucis transforma-
tum intelligens. Horum exemplar egregie monstratum & descriptum est in
Saule, j. Regum, xv. Vide ibi.

Onus leue
Christi.

Vnde Auen recte interpretatur a multis non solum iniquitas, sed & dolor
& labor, q̄ reuera laboris & doloris multum habet hæc inobediētia, & ut ubi
go dicitur, difficilius est in fernū mereri, q̄ in cœlum. Nam martyres hos suos da-
bolus uehementer urget, nunq̄ tamen recreat. Ita ut dominus quoq̄ per Mo-
sen prædixerit se traditurum populum Israel in manus hostiū, ut ibi sentirent
dij alienis, qui nō dent eis requiem, nec die nec nocte. Sic Eccle. x. Labor in-
torum affliget eos: Et ut in eodem libro sapius dicitur: Vanitas & afflictio spū-
ritus. Christus autem & si pramat, tamē suauē est iugū eius, & onus leue, quia
reficit læta fiducia cordis, oēs qui laborāt & onerati sunt, modo ueniāt ad eū. Il-
li uero dicent illud Sap. ij. Ambulaui mūs uias difficiles,

Qui latius ista uelit p̄sequi, Paulum Ro. xij. & j. Cor. xij. legat, ubi id omni
studio agit, ut unusquisq̄ in sua mensura incedat, ne membrorū suæ confessio,
ubi oculus officio pedum, aut pedes officio oculorum fungi ceperint. Sed re-
gulam illam Prouer. iij. seruent: Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos, & ocu-
li tui recta uideant. **Sich sūr dich/vnd ward vff dich selb.** In hæc præuocata
& apud Gentiles ædita sunt, puerbia: Eam quā quisq̄ didicit exerceat arē. Et
Ne Sutor ultra crepidā, & se intra pellem, quisq̄ suā cōtineat. Recte ergo & in
ra Emphasi dicit: odisti oēs, q̄ reuera plurimū odibilis sit ista iniquitas, quæ ita
irritat, exasperat, & prouocat, ut inde synagoga, gens asperatrix, amaratrix,
prouocatrix in prophetis appellet: quam amaritudinem deus sentire dicitur,
quando in cordibus sanctorum suorum eā sentiri facit, quo sensu (ut dixi) ple-
nus est hic psalmus, sicut uidemus & uidebimus.

Quinto, perdes qui loquunt mendacium, hic magistros & doctrinam in-
quitatis taxat. Nam Heb. uerbū דַּבֵּר dibber, ferme uidetur mihi significare ad
genus sermonis, quo aliquid docetur uel enarratur seu recitatur. Vnde & דַּבֵּר
dabar rem gestam seu potius narratam significat, quæ tropum & Lucas quoq̄
seruauit Luce, ij. Transeamus usq̄ Bethleem & uideamus uerbum hoc, id est
rem gestam & dictā, Nempe in Leuitico satis clare distinguit inter דַּבֵּר amar,
& דַּבֵּר dibber, quorum utrunq̄ loqui uel dicere significat, ubi toties scribitur.
Locutus est dñs ad Mosē dicēs: ubi primū est dibber, id est, locutus est. Hinc
in prophetis usitatissimū, & factum est uerbū dñi ad me dicēs: Quare dibber
generaliter significat per modū doctrinæ aliquid nūciare, qd̄ per uerbū amar
specialiter determinat. Atq̄ si hæc significatio & differētia rata non fuerit per-
petuo, tñ interim sic ea utemur, donec meliora uiderimus: Certū est in multis
locis p̄ docere accipi, quod hic loquunt, positū est, ut psal. cxvij. Loquebar in
testimonijs tuis, & psal. lix. Deus locutus est in sancto suo,

Igitur quæ

legit qualis est impiorum uita, talis & doctrina: sicut agunt ita & loquuntur. *Mēdacia impiorum.*
 Impio ergo & mala & iniqua omnia quae sub nomine mendacij comprehen-
 dit. Hoc mendacium supra psal. i. Consilium impiorum, immo cathedram per-
 silentia & illusionis appellauit. Horū furor & hodie quoque regnat, de quibus
 Apollolus. n. Tim. in. Semper discentes & nunquam ad scientiam ueritatis per-
 uenientes. hi sunt qui docendis bonis operibus (ut putant) fortiter instant, cum
 necdum sciant quae sint bona opera, fidei enim scientia carent, ita fit ut miser-
 rime crucifigant & excarnificent populum mendacibus suis & impijs fabulis, ex
 moribus Philosophorum, ex iuribus hominum, ex statutis ac traditionibus su-
 is acceptis, de quibus supra satis. & infra sepius dicemus.

Sexto, Virum sanguineum & dolosum abominabitur dominus. Breui com-
 pendio absoluit, quales sint in moribus & conuersatione erga proximos suos: *Dolosi & sanguinarij.*
 hoc est, ex corde neminem diligunt. Cum enim sint pietatis gratia uacui, & in
 malitia sua relati, necesse est tantum affectu & opinione sui, sint infecti a plan-
 ta pedis usque ad uerticem, omnia quidem simulat, multis corripit, amicissimos *Scholastica;*
 mutuo se appellant, scribunt, dicunt, apparent esse humani & suaves, & uiros *ut uocatur,*
 sanguinum his operculis pulchre abscondunt, uerū dolosa sunt haec oia, quod *theologia tan-*
 pater, ubi coeperint offendere, aut ubi casus uenerit beneuolentiae exhibendae, tum *les theologa-*
 repente apparet dolus & prodit sanguinaria ira, inuidia & ea quae sequuntur: *stros facit.*
 Neque enim dilexerit ullum, nisi propria utilitatis gratia, non ut bene facerent,
 sed ut bene haberent. Ideo uerba haec spiritus sunt, non faciem respicientia, sed
 renes & corda scrutantia. Verba enim fidei contra speciem pugnant, & ad tem-
 pora crucis respiciunt, ubi inueniuntur quae, qui eiusmodi sunt, omnem hominem odi-
 ant, & neminem sincere diligunt, quia diligunt solum seipos. Et hoc morbo, om-
 nium maxime laborant martyres illi diaboli sanctissimi & religiosissimi, quos
 iam diximus impios, operarios iniquitatis, filios inobedientiae sub ueste & spe-
 cie pietatis, cuius uirtutem maxime abnegant.

Si haec non credis, aut non nosti, experientiam consule, totus mundus quere-
 la haec plenus est; Non esse fidem in hominibus, omnia ficta & simulata fieri &
 dici. Ita ut Michae uerbum quod non legerunt, tamen experientia docti alle-
 gente (quod eiusdem, vii. scribitur) Nolite credere amico, & nolite confidere in
 duce: Ab ea quae dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui, quia filius facit con-
 tumeliam patri, & filia confurgit aduersus matrem suam, nurus aduersus socrum
 suam, & inimici hominis domestici eius. Ideo Christus cauendum docet ab ho-
 minibus, si enim eis palpes aut utilis sis habebis dolosos amicos: Si offendas,
 aut dissentias praesertim propter deum & ueritatem, habebis sanguinolentissi-
 mos hostes, ita ut non aptiore nec breuiore elogio, hominum ingenium descri-
 bi possit, quam sit sanguinarium & dolosum.

Ad hoc scilicet rarum est, non agere dolose cum proximo, ac fidelem amicum
 esse. Viuit tecum dulciter, salutat, arridet: At si petas iuuari decem florenis de
 abundantia illius: iam amicum perdidisti, rursus non obsequeris ad omnia uel
 iniqua: amicum perdidisti.
 Breuiter, nisi sic egeris, ut te utendum praebes in omnia eius desideria, & illo,
 nullo pacto utaris: cum homine non conuersaberis diu. Haec experientia ma-
 gistra docemur, ideo facilis iste uersus intellectus. Nec sic tamen suam miseriam
 agnoscunt: Omnia enim haec contemnunt, nihil minus quam sanguinarios & do-
 losos sese esse credentes. Primum, propter opera illa speciosa, quorum fiducia inflati
 & excecati seipos non uident. Deinde, quod seipos amant suisque uitij blanditer
 indulget.

Non est fides in hominibus.

Amicos facile perdimus.

H indulget

zelus iniquus

indulgent, non quanta mala, sed quanta bona faciant in oculis semper iustes. Cui maior cæcitatæ occasio accedit, quæ zelum arbitrentur esse, si odium a quibus uel læsi sunt, uel læsi sibi potius uidentur: ut ad quos præiudicia pertineat iniquos odio habere. Quo furore subuersi, eo procedunt, ut in oculis suis neglecta, & festuca in alterius oculo obseruata, sese inuicem abominationem diuinam, quæ super ipsos definit, perpetua infamia a se reijciant: quo fit ut scripturas si legant, non intelligant, si audiant, non accedant ad se nihil pertinentes, frantque plane incorrigibiles illi, Mat. xj. quibus cantes non saltant, si lamenteris, non plorant. In solis his perdit deus & opera sua. Est & hoc non leue operculum huius nequitie, quod si aliquos quos amittunt, alios uel inueniunt uel habent, quibus eodem dolo conuersantur quorum mutua (& si dolosa) concordia capti, non quantos odiant & contemnant: sed quantis ne beneuoli sint (etiam si sit tix milies miliesima propensio) considerant, nihil morati quod Christus præceperit, ne unum quidem ex illis contemnendum.

Fructus fiducia operum.

Ecce fructum, quem parit fiducia operum & propria iustitia, scilicet ignorantiam sui, pertinaciam & incorrigibilitatem, in tantis malis, impietatis, inobedientie, & omnium peccatorum. Tot monstra, tam leui uelamine & crebra specie calari, ali, & seruari possunt. Deinde in tantis abominationibus uane coram deo apparere & sacrificare, se deo placitum credere, nec misericordiam implorare, sed cum impio Pharisæo gratias agere, quod non sit sicut cæteri hominum: nonne horrendum est & uidere & audire? nonne iustissimam est prophetæ huius commotio in eas insanias?

Arbor mala.

Nunc epilogum istorum trium uersuum faciamus: duo priores peccata describunt ea, quibus contra deum peccat, quæ sunt quatuor: Duo in uersu primo, scilicet impietas & malignitas, quarum prior auersio est a deo, id est, facta affectus atque rectæ opinionis inopia: posterior conuersio ad seipsum, prius scilicet ipsa ad mala opera, & rebellio ad bona, id est, affectus & opinio peruersa. his duobus peccatis persona ipsa describitur & arbor mala, quales sunt coram deo.

Mali fructus.

Duo in uersu secundo, scilicet, iniustitia & operatio iniquitatis, quarum prior est præuicatio & effectus malignitatis, & ommissio colendi dei: posterior uero species cultus dei, sed inobedientia ac idolatria. In his enim duabus, uniuersa malorum fructuum & operum comprehenditur, quæ circa diuina facimus: quod sit unum contraria facere operibus, & cultui diuino, hi sunt holocausti. Alterum simulata facere, & specie bona, contra obedientiam dei, hi sunt operatores iniquitatis. Tertius uersus, peccata describit, quibus contra homines peccat, quorum sunt tria: Primum mendacium, ubi alios uerbo, exemplo & more suo seducit a uero cultu dei in suas impias idolatrias, faciētes eos similes sibi in his quæ ad deum pertinent. Secundum, Odium & omnia quæ ex odio sequuntur, unde uiri sanguinum dicuntur. Tertium, dolus, & omnia quæ hinc sequuntur, dum non nisi pro suo commodo, usu, uoluptate, hominibus utuntur, in quo omnia peccata peruersi amoris includuntur: Nam etiam dolus & fraus est in amore leuissimus carnalis, ut patet: Cum enim odium & amor sint principes omnium affectuum & operum, satis patet in his duobus, dum & odium sanguinariū est, & amor dolosus est, uniuersam lernam uitiosæ conuersationis & morum comprehensam esse: Odium enim candidum contra uitia pugnat, & amor syncerus querit ea quæ sunt aliorum, non sua.

Concludamus

Concludamus ergo totam sententiam: Illi (inquit) mane uenientes, non qui demorant, nec tui egent, nec exaudiri curant, saturi sunt, tot uitiorum repleti ut illuminentur, ut uideant, sed contra te potius formant, & idolo cordis sui (ut Isai. xlvj. dicit) assimilant, de te scdm suas opiniones iudicantes, ut non uideant, sed magis exacercentur & indurētur. Quod ideo fiet, quoniam tu non ut putant, diligis impietatem, sed odis iniquitatem, & abominaris eos omnino. Ego uero uenio & alio & offeror, ut former a te, ut sapiam de te scdm te, ut uideam & illuminer. Illi ueniunt allaturi sua tibi bona & merita, ablaturi uero se cum maiora sua peccata & mala. Ego uenio postulaturus tua bona, & cōfessurus mea mala, quia illi sani sunt, medico non egent: Ego infirmus & male habens, medicum quero, hoc est, quod sequens uersus prosequitur.

Ego autem in multitudine misericordiae tuae, introibo in domum tuam: Adorabo ad templum sanctum tuum, in timore tuo.

Egregius uersus, egregia sententia, uerba antithesim habent, habet & ipse sentus.

Duo enim sunt quibus haec uita exercetur: Timor & spes, uelut duo irrigua ^{Timor & spes} ^{duo irrigua.} illa iudicium, j. alterum superius, alterum inferius. Timor provenit ex intuitu minarum & metuendorum iudiciorum dei, ut in cuius conspectu nemo mundus, nemo non peccator, nemo non damnabilis. Spes provenit ex intuitu promissionis & suauissimarum misericordiarum dei, sicut psal. xxiii. Reminisce, te miserationum tuarum, & misericordiarum tuarum, quae a seculo sunt, ut in cuius conspectu nemo non mundus, nemo non iustus, nemo non saluus esse possit. Atq; in hijs duobus, tanq; inter molam inferiorem & superiorē semper oportet uersari, nec aliquando declinare, siue ad dexteram, siue ad sinistram. Hoc enim impiorum est, qui contrarijs duobus exercentur, securitate & praesumptione. Securitate declinat ad sinistram, posthabito dei timore, ut psal. xii. Non est timor dei, ante oculos eorum: Praesumptione declinant ad dexteram, dum omnia sua placere praesumunt, sine timore dei. Quia cum sese peccatores esse non agnoscant, necesse est ut deum non timeant, cuius iudicium non considerant, ut iuxta psal. ix. Auferuntur iudicia tua, a facie eius. Ita p iudicij dei, ignauiam quandam dei sibi ipsis obijciunt. p misericordiam dei, iusticiam suam propriam, ita fit ut timere & sperare nō possint. Haec est ergo antithesis quam ponit: Illi sine timore tui, postpositis iudicij tuis tremendis, secure adorant te ^{Antithesis in} sicut Pharisaeus in Euangelio, Lucæ. xvij. Deinde in multitudine iusticiae tuae ^{sensu.} intrant templum, & ueniunt in conspectum tuum, misericordia non egentes. Ego uero cum mihi sim cōscius esse me nō posse corā te tuisq; iudicij, tutum, de templo desperans, ita accedo ad templum tuum coram te sistendus, ut misericordiam tuā mihi ante oculos solam habeam, quae multa, immo infinita est. Haec sola inspecta, audeo, & tutus sum (sicut psal. xxv.) Qm̄ misericordia tua ante oculos meos est, & complacui in ueritate tua: Veniēs autem hac fiducia adorabo te in templo tuo, sed in timore tui, non praesumens, q; ex me tibi sim placiturus, immo timebo, ne meum obsequium & adoratio reprehensionem mereantur. Quo timore tui tuum seruabo honorem, & meā custodiam humilitatem, dum nō me ipsum iustifico, sed humiliter tuum tremendum iudicium, in spe misericordiae tuae ignoscentis, expecto.

H ij Vides ergo